

νόμασαν δὲ οὕτω κατ' ἀρχὰς οἱ μετὰ τῶν Σινῶν συγκακινωθήσαντες Πορτογάλλοι τοὺς ἀρχοντας, τοὺς κατέχοντας τὰς ἀρχὰς ἐν τῷ οὐρανίῳ κράτει καὶ μάλιστα τὰς δικαστικάς.

Οἱ μανδαρίνοι διαίρουσιν εἰς δύο, εἰς στρατιωτικούς καὶ εἰς πολιτικούς· δὲν διορίζεται δὲ κανεὶς μανδαρίνος, ἐὰν πρῶτον δὲν ὑποβληθῆ εἰς ἐξετάσεις καὶ ἀποδείξῃ ὅτι ἐξεπαιδεύθη καλλιεργήσας τὸν νοῦν. Θεσμὸς θαυμάσιος, ἄξιός να παραδειγματίσῃ καὶ ἔθνη ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται πεπολιτισμένα.

Ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ ἐκλέγῃ τοὺς ὑπουργοὺς αὐτοῦ εἰμὴ μετὰ τῶν μανδαρίνων. Ἴσως ἤθελέ τις ἐλεεινολογήσει τὸν οὐράνιον ἐκείνον ἡγεμόνα ὅτι, εἰ καὶ ἀπόλυτος, βιάζεται ὁμως νὰ περιορίσῃ τὴν ἐκλογὴν εἰς ὀρισμένον τινα ἀριθμὸν ἀνθρώπων· ἀλλ' ἐ-

πειδὴ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς δὲν εἶναι κατώτερος τῶν πεντακοσίων χιλιάδων, ὑποθέτομεν ὅτι ἡ Αὐτοῦ ἐπουρανία Μεγαλειότης δὲν εἶναι πολλὰ ἀξιολύπητος.

Μετὰ τὴν τάξιν τῶν μανδαρίνων ἔρχεται ἡ τῶν γεωργῶν, καὶ μετὰ ταύτην ἡ τῶν ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων.

Τρεῖς θρησκεῖαι ἐπικρατοῦσιν εἰς τὴν Σινικήν· ἡ τοῦ Κομφουκίου, ἡ τοῦ Ταο-τσὲ ἢ τοῦ λογικεῦ, συγγραφεῖσαι μὲν ἐξακόσια ἔτη πρὸ Χριστοῦ ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου Λαο-Τσεῦ, παρεκτραπέισα ὁμως μετὰ ταῦτα εἰς πολυθεισμὸν, καὶ ἡ βουδδική ἢ τοῦ Φὸ, γνωστοτέρα εἰς τὴν Εὐρώπην, διότι εἶναι ἡ ἐπικρατεστέρα τῶν θρησκειῶν τῆς Ἀσίας, ἔχουσα ὑπὲρ τὰ διακόσια ἑκατομμύρια ἑπαδῶν.

Ἐξοχὴ σινική.

ΣΚΕΨΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΚΤΙΚΟΥ ΓΡΟΥΣ.

Τὸ περὶ νεοελληνικῆς γλώσσης ζήτημα, ὅπερ ἐπὶ πλείστον χρόνον κατέστη τοσοῦτον πολύκροτον, ὅπερ χθὲς καὶ πρῶην μετὰ τοσαύτης ζέσεως ἐπησχόλει τὰς μελέτας τῶν διασημοτέρων λογίων ἀνδρῶν τοῦ ἔθνους μας, σήμερον μάλις ἐφελκύει εἰς ἑαυτὸ τὴν κοινὴν περιέργειαν, ἐξελεγχόμενον ἄγονον καὶ ἀτελεσφόρητον. Καὶ διατί; διότι οὐδέποτε ἐτέθη ἐπὶ τῶν ἀληθῶν αὐτοῦ βάσεων, διότι οὐδέποτε ἔλαβε τὴν προσηκούσαν αὐτῷ εὐρύτητα καὶ ἐπέκτασιν, διότι ἡ συζήτησις, καὶ τοὶ σφοδρὰ καὶ πεισματώδης, οὐδέποτε ὑπερέβη τὸν στενὸν τοῦτον κύκλον, ἂν πρέπη δηλ. νὰ γράφωμεν ἑλληνιστὶ ἢ χυδαῖστὶ, ἢ τέλος ἂν ἦναι προτιμότερον βαδιζοντες μέσσην τινα ὁδὸν ν' ἀποφεύγωμεν ἐπίσης τὰ δύο ἄκρα, ἐν ἄλλοις ῥήμασιν, ἂν πρὸς

ἐπιτηδεῖαν συγγραφὴν ὀφείλωμεν νὰ περιζώμεθα τὸ ὕλικόν ἢ τοὶ τὰς λέξεις, ἐκ τοῦ λεξικοῦ τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου, ἢ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ζῶντος λαοῦ ἢ καὶ συνάμα ἐξ ἀμφοτέρων διὰ τινος κράματος.

Ἀλλ' ἐπόμενον ἦτο βέβαια τὸ ζήτημα οὕτω τεθὲν νὰ μὴ λάβῃ ποτὲ ὀριστικὴν λύσιν, ἐπόμενον ἦτο νὰ μὴ φέρῃ εἰς θετικὸν καὶ πρακτικὸν ἐξαγόμενον, ἐπειδὴ κατὰ σχῆμα πρῶτον ἤρξαντο ἐκείθεν, ἐνθα ὤφειλον νὰ τελειώσωσιν, ἐπειδὴ ἀντὶ πρῶτον νὰ ἐπιστήσωσι τὰς ἐρεῖνας τῶν εἰς αὐτὴν τὴν ὑφὴν τοῦ λόγου, εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐκφράσεως, ἀντὶ νὰ ἐπασχοληθῶσιν εἰς ὅτι ἀποπνευματόνει τὰς λέξεις, εἰς ὅτι παρέχει αὐταῖς ζωὴν καὶ δύναμιν, ἐλογομάχουν περὶ τῆς ἐφαρμογῆς καὶ χρήσεως τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ εἶδους τῶν λέξεων, καθὼς ἐὰν ἐφαντάζετο τις ὅτι ἀρκεῖ νὰ προσδιορίσῃ τὸ μέτρον καὶ νὰ κανονίσῃ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν χρῆσιν τῶν συλλαβῶν, ὅπως προσψαύσῃ τὸ τέρμα τῆς ποιητικῆς τελειότητος, ὅπως ἀποβῆ αὐτόχρομα φοιδή-

ληπτος, ἐνῶ ὁ ὄντως ποιητής, ὅταν συλλάβῃ τὸ ὅλον σχέδιον τοῦ ποιήματος καὶ τὴν συμμετρίαν τῶν μερῶν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, ὅταν ἦναι κάτοχος τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν εἰκόνων μεθ' ὧν μέλλει νὰ διαποικίλῃ τὸ ἔργον του, οὐδεμίαν ἀπαντᾷ δυσκολίαν εἰς εὐρεσιν τοῦ καταλληλοτέρου εἶδους τῆς στιχοουργίας, ὁ στίχος ἀπορρέει φυσικῶς καὶ ὡς ἀπὸ ταύτομάτου. Ὡσαύτως δ' ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ ὡς πρὸς τὴν τέχνην τοῦ γράφειν, διότι ὁ ἔχων β-ξείαν τοῦ καλοῦ αἰσθησιν, ὁ δυνάμενος μετ' εὐστραφίας καὶ ἐπιδεξιότητος νὰ ἐξωτερικεύῃ τὰ ἐνδόμυχα τῆς ψυχῆς του, ἐξάγει μετὰ πλείστης ὄσης εὐχερείας τοὺς ἀπαιτούμενους ὄρους καὶ φράσεις ἐξ αὐτῶν τῶν σπλάγγων τῆς γλώσσης, καὶ ἐπίσταται νὰ ἐφαρμόζῃ εὐστόχως τὸν λεξικολογικὸν πλοῦτον, κατὰ τὴν φύσιν τοῦ λόγου καὶ τὸ εἶδος τοῦ νοήματος.

Ὅθεν ἀντὶ τοῦ νὰ ἀγωνιζώμεθα τὸν Σισύφειον ἀγῶνα ἀποπειρώμενοι αἰεί ποτε ἐξ ἀρχῆς νὰ φθάσωμεν εἰς λύσιν τινὰ τοῦ περὶ γλώσσης ἀλύτου ζητήματος, ἀντὶ τοῦ νὰ ματαιοπονῶμεν ἀμφισδοιοῦντες ἂν πρέπη νὰ γράφωμεν *verbum ἢ ὕδωρ, παλιληκάρη ἢ γεανισκας, κοιλόρφατον ἢ οὐλίγονον*, ἀντὶ τοῦ νὰ διαπληκτιζώμεθα ἀποκαλοῦντες ἀλλήλους καθαρεύοντας καὶ χυδαίζοντας, δὲν ἠθελεν εἶσθαι βέβαια πολλῷ σπουδαιότερον καὶ σκοπιμώτερον νὰ στρέφωμεν τὰς μελέτας μας εἰς αὐτὴν τὴν τέχνην τοῦ γράφειν, ἧς ἡ τελειοποίησις ἀναγκαιῶς ἀπεργάζεται τὴν γλώσσαν εὐκαμπτον ὄργανον παντὸς εἶδους ἐννοιῶν καὶ αἰσθημάτων, ν' ἀκονίζωμεν τὴν αἰσθηματικὴν μας κρίσιν περὶ τὴν ὀξείαν γεῦσιν τοῦ λεκτικοῦ κάλλους, καθόλου δ' εἰπεῖν νὰ διαρρυθμίζωμεν ὁσημέραι ἐπὶ τὸ βέλτιον τὸ ὕφος τοῦ λόγου περὶ οὗ καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ παρόντος προτιθέμεθα διὰ βραχείων νὰ διαλάθωμεν; διότι ἀδιστακτικῶς πεποιθᾶμεν ὅτι ἡ ἡμετέρα γλώσσα τοσοῦτῳ μᾶλλον προοδεύει καὶ τελειοποιεῖται, καθ' ὅσον γινόμενοι ἐγκρατέστεροι τῆς τέχνης τοῦ γράφειν ἀποκτῶμεν τὴν ἐξὶν τοῦ νὰ ἐκφραζώμεθα μετὰ τῆς προσηκούσης εὐκολίας, ἰσχύος καὶ ἐνεργότητος, καθ' ὅσον ὁ γραπτὸς λόγος καθίσταται πιστὸν ἀπεικόνισμα τοῦ ἐνδιαθέτου καὶ τῆς νοήσεως.

Ἐπειδὴ δὲ εἰς ταύτην τὴν περὶ τοῦ λεκτικοῦ ὕφους θεωρίαν μας ὤφειλον νὰ ληφθῶσιν ὑπὸ ἐξέτασιν τὰ δύο αὐτοῦ στοιχεῖα, τὸ τε *λογικὸν* καὶ τὸ *ρητορικὸν* ὧν ἄλλοτε μνείαν ἐποιήσαμεθα (1), ἐπὶ τοῦ παρόντος περιοριζόμεθα εἰς μόνον τὸ πρῶτον, ὅπερ εἰδικῶς ἐξεταζόμενον παρέχει ἀκριθῆ καὶ ἀρθὴν περὶ τοῦ ὕφους ἐννοίαν, καὶ προσδιορίζει αὐτὸ κατὰ τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ του γνωρίσματα.

Πολλοὶ περὶ ὕφους πραγματευόμενοι διατείνονται ὅτι εἰς τὴν τέχνην τοῦ γράφειν οὐδόλως πρέπει ν' ἀποβλέπεται ἡ ἐννοία καὶ τὸ ἐμπεριεχόμενον, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ μόνον ἡ ἐκφρασις ὅτι διὰ νὰ γράφωμεν καλῶς ἀρκεῖ νὰ μεταχειριζώμεθα τεχνηέντως σειρὰν εὐήχων λέξεων καὶ τετορνευμένων φράσεων, ἀρκεῖ νὰ ἴμεθα ἱκανοὶ ὅπως περιβάλλωμεν τὰ διανοήματά μας, ἔστωσαν οἰαδήποτε, διὰ λεκτικοῦ γλαφυροῦ καὶ χαριεντος.

(1) Περσ. φυλ. Πανδώρας ΙΕΖ', σελ. 514.

Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν ἡ ἐκφρασις νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὴν ἐννοίαν; τί εἶναι αἱ λέξεις ἀνευ σημαίνοντος; Οὐδὲν ἕτερον εἰμὴ σῶμα ἀνευ ψυχῆς, εἰμὴ σκιά ἀνευ πραγματικότητος. Ὅθεν ἡ ρίζα τοῦ ὕφους ἐνιζάνει ἐντὸς αὐτῆς τῆς διανοίας ἐντεῦθεν λαμβάνει ἰκμάδα καὶ ζωτικότητα. Ἐντεῦθεν ἄρα καὶ ἡμεῖς ὀρμώμενοι βαδίζομεν τὴν μόνην ἀσφαλῆ πορείαν εἰς τὰς ἐρεῦνας μας. Καὶ πᾶντι ὀρθῶς ἐρρέθη ὅτι τὸ ὕφος εἶναι ὁ ἄνθρωπος· διότι ἐν ἐκείνῳ ὡς ἐν ἐσόπτρῳ ἀντανακλᾶται τὸ σύνολον τῶν αἰσθημάτων, τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν πεποιθήσεών του ἢ πλήρως ὁ χαρακτήρ του, ὅστις δὲν εἶναι ἄλλα τι εἰμὴ τὸ σύστημα τῶν ἀρχῶν, τῶν φρονημάτων καὶ τῶν ἰδεῶν, μορφωθὲν κατὰ τὴν ἐπιρροίαν τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων, καὶ ὑπὸ τὸ πρίσμα τῶν ἐκ τούτων εἰς τὴν ψυχὴν προσγινομένων ἐντυπώσεων. Ἔστωσαν πρὸς ἀπόδειξιν τὰ προγονικὰ ἡμῶν συγγράμματα. Τί τὸ ἀποτελοῦν αὐτὰ ἀρχέτυπον τῆς τοῦ ὕφους καλλονῆς καὶ τελειότητος; εἰς τί ὀφείλεται ἡ πλαστικὴ ἐκείνη τοῦ λόγου μορφή, τὸ σύντακτον, τὸ ἀφελές, τὸ εἰκονικὸν καὶ τὸ καθαρὸν τῆς ἐκφράσεως; Οὐχὶ βεβαίως εἰς ἄλλο τι εἰμὴ εἰς τὸ ὕφος τῶν ἐννοιῶν, εἰς τὸ εὐγενές τῶν αἰσθημάτων, εἰς τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τῶν παθῶν, εἰς ἐκείνην τὴν ζωηρὰν φαντασίαν, ἧτις μᾶς παριστάνει τὰ ἀπόντα ὡς παρόντα, εἰς τὴν διαυγῆ ἐκείνην διάνοιαν, ἧτις ἐπιδιώκει παντοῦ τὴν ἐνάργειαν καὶ τὴν καθαρότητα, εἰς τὸ διαπεραστικὸν ἐκεῖνο τῆς κρίσεως, ἧτις εἰσδύει εἰς τὰς μᾶλλον ἀποκρούσους τῶν πραγμάτων σχέσεις, ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις εἰς τὴν θαυμασίαν ἐκείνην δεξιότητα τοῦ νὰ συγκρινῶνται εὐκράτως τὰ πάντα, τοῦ νὰ διατάττωνται τὰ πάντα μετρίον, εὐρυθμίαν καὶ κανονικότητα, ὥστε ἡ μορφή ἢ ἡ ἐκφρασις νὰ μὴ παριστάνῃ μήτε πλέον μήτε ἔλαττον ἢ ὅσον ἀπαιτεῖ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, αὐτὸ τὸ ἐμπεριεχόμενον. Καὶ τοι δὲ τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα εἶναι κατὰ μέγα μέρος δῶρα τῆς φύσεως, δὲν δύναται ὅμως ν' ἀρνηθῆ τις ὅτι λαμβάνουσι μεγίστην ἐπίδοσιν διὰ τῆς πρωίμου ἐξασκήσεως καὶ διὰ τῆς εὐτυχοῦς συνδρομῆς τοιούτων κοινωνικῶν περιστάσεων, οἵαι νὰ ἐνισχύωσι καὶ νὰ προκαλῶσιν εἰς ἐνέργειαν τὰς ἐξόχους ἀτομικότητας.

Ἄλλ' εἰάν τὸ ὕφος καθόλου θεωρούμενον δὲν ἦναι κυρίως εἰμὴ ἡ περίστασις καὶ ἐξωτερικεῖσις τοῦ πνεύματος, ἔπεται ὅτι καὶ τὰ διάφορα αὐτοῦ εἶδη δὲν παριστάνουσιν εἰμὴ εἰδικούς τρόπους τὸν διανηεῖσθαι καὶ παθαίνεσθαι. Οὕτω π. χ. ἵνα περιορισθῶμεν εἰς τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν, τὸ ὕφος ἀποθαίνει ὑψηλὸν καὶ μεγαλοπρεπές, ὅτε ὁ γράφων κατεχόμενος ὑπὸ θεοσδότου *μανίας* ὀργᾶ πρὸς τὰ σεμνὰ καὶ σπουδαῖα, ὅτε λησμονῶν αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ ἐξιστάμενος τῆς συνήθους καταστάσεώς του ἀφαρπάζεται ὑπὸ τοῦ μεγέθους εἴτε τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων εἴτε τῶν ἠθικῶν πράξεων, ὅτε ἐπὶ τέλος ἐμφορούμενος ὑπὸ τῆς ἐλλάμψεως τῶν μεγάλων ἰδεῶν, ἢ ἐξαπτόμενος ὑπὸ τοῦ φλογώδους πυρὸς τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, μεταχειρίζεται καὶ ὕφος ἀνάλογον.

Ἴδού διατί ἡ Ἑβραϊκὴ ποίησις προχέει εἰς τὰ ἄσματά της τὸν εὐσεβῆ ἐκείνον ἐνθουσιασμόν, τὰς ὑπερου-

σίους εκείνας και διαδακτικὰς ἐννοίας, τὰ σφοδρὰ ἐκεῖνα πᾶθῃ μιᾶς ζεύσεως θρησκευτικῆς πίστεως. Ἰδοὺ διατὶ τὸ μεγαλοφυὲς και μεγαλοουργόν, ὁ ἔρωσ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πατριωτισμοῦ και τῆς ἀρετῆς, τὰ γενναῖα και ὑψηλὰ φρονήματα ἐξαστράπτουσιν ἀδιαλείπτως εἰς τὰ ἀριστουργήματα τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Πινδάρου, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Πλάτωνος.

Ἀπειναντίας δὲ τὸ ὕφος ἀποδαίνει ἀφελὲς και ἀπλοῦν, ὅτε ὁ γράφων και τοι μὴ ἀναπτερούμενος εἰς ὕφος μετάρσιον δὲν ἔρπει ὁμως και εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον, δὲν περιστρέφεται ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ καθημαξευμένου και τοῦ ἀγοραίου, ὅτε ἀνακύπτων ἐκ τῆς πνιγερᾶς ἀτμοσφαίρας, ἐν ἧ οἱ πολλοὶ ἐνδιδαιτῶνται, πνέει αὔραν μᾶλλον ζωογόνον και ἠδύπνου, ὅτε ἐντρυφῶν εἰς ἐννοίας ἀβράς και χαριέσσας ἐγείρει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ αἰσθημάτων ἡλαρὰ, προσηγῆ και γλυκύθυμα. Ὅθεν ὁ τοιοῦτος ἐπιτερόμενος εἰς τὸν ἀφελῆ τοῦ λόγου χαρακτῆρα ἐπίσταται διὰ τῆς γλα-

ἐνάργειαν τῶν εἰκόνων, αἵτινες εἰσὶν ἔκτυπα τῆς φύσεως ζωτικότητας, μὲ τὸ ἀνθρώπινον και προσφυὲς τῶν λέξεων, καθόλου δὲ μὲ τὸ σύνολον τῶν λεπτῶν ἐκείνων καλλονῶν, αἵτινες κατ' ἐξοχὴν ἐμπρέπουσιν εἰς τὸν ἀφελῆ τοῦ λόγου χαρακτῆρα.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν ἔπεται ὅτι τὸ ὕφος καθόλου και κατὰ τὰ κυριώτερα αὐτοῦ εἶδη θεωρούμενον, ἐπειδὴ ἀντανακλᾷ τὸν ἐσωτερικὸν ἀνθρώπινον, σχηματίζεται και διαπλάττεται ἀναλόγως τῆς τούτου διανοητικῆς και ἠθικῆς ἀναπτύξεως ἀναλόγως τῆς ἰσχύος και τῆς ἐνεργότητος, ἣν αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις λαμβάνουσι διὰ τε τοῦ ὁρμεμφύτου και τῆς συνεχροῦς και ἐπιτηδείας ἐξασκήσεως.

Ὅτι δὲ τὸ ὕφος ἔχει τὴν ὑπόστασιν τοῦ εἰς τὴν νόησιν, ἐξ ἧς διαμορφοῦται και καταρτίζεται, τοῦτο δυνάμεθα ἐτι ὀριστικώτερον νὰ καταδείξωμεν, εἰν ἐξετάσωμεν εἰς τί συνίστανται και πόθεν ἐκπηγάζουσιν αἱ δύο πρώτισται τοῦ ὕφους ιδιότητες. Αὗται δὲ εἰσὶν

Φυσιολογία σινικαί. (Ἰδ. σελ. 569.)

φυρότητος τοῦ ὕφους, διὰ τοῦ λείου και ἀνθρώπου τῆς φράσεως, διὰ τοῦ ἀτημελήτου και ἀνεπιτηδέυτου τῆς κατασκευῆς, νὰ θέλγη τὰς ψυχὰς τῶν ἀναγνωστῶν του, μετοχετεύων εἰς αὐτὰς και τὰς βαθυτέρας τῆς ἑαυτοῦ καρδίας συγκινήσεις· διότι ἵνα συγκινηθῇ ὁ ἀκροατῆς, ἀνάγκη νὰ συγκινηθῇ πρῶτον αὐτὸς ὁ λέγων, ἀνάγκη νὰ συναισθανθῇ ζωηρῶς αὐτὸς πρῶτον ὅτι θέλει νὰ ἐμποιῆσῃ ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὸν νοῦν και τὴν καρδίαν τοῦ πρὸς ὃν ἀποτείνεται. Ἐξοχα δὲ παραδείγματα τοῦ ἀφελούς και ὁμαλοῦ χαρακτῆρος οὐχ ἦτον ἡ τοῦ ὑψηλοῦ και μεγαλοπρεποῦς ἀπαντῶνται εἰς πλείστους τῶν ἡμετέρων ἀρχαίων ποιητῶν τε και λογογράφων, ἐν οἷς τὸ φυσικόν και ἀνεπιτηδέυτον τῶν ἐννοιῶν, ἡ εὐκρίνεια και ἡ ζωηρότης μεθ' ἧς νοοῦνται και αὐτὰ τὰ ελάχιστα ἀντικείμενα, τὸ ἡλαρὸν και γαλήνιον τῶν αἰσθημάτων, ἀμιλλῶνται μὲ τὴν τοῦ λόγου ὁμαλότητα και εὐφράδειαν, μὲ τὸ εὐκίνητον και ῥεόν τῆς φράσεως, μὲ τὴν καθαρότητα και

ἀναντιρρήτως ἡ κυριολεξία και ἡ σαφήνεια, ὧν ἡ μὲν ἀφορᾷ τὸ ποῖον, ἡ δὲ τὴν πλοκὴν τῶν λέξεων. Ἀμφότεροι δὲ ὁμοῦ συναποτελοῦσι τὴν ἐνάργειαν, ἥτοι τὸ πλεονέκτημα ἐκεῖνο, δι' οὗ ὁ λόγος ἀποδαίνει καταληπτὸς και καθαρὸς εἰς τοὺς ἀκούοντας.

Ἀπὸ τῆς κυριολεξίας δὲ πρῶτον ἀρχόμενοι παρατηροῦμεν ὅτι, ἂν μέλλωμεν νὰ τελεσφορῶμεν εἰς τὴν ὀρθὴν και ἐπιτηδεῖαν χρῆσιν τῶν λέξεων, ἂν μέλλωμεν πραγματικῶς ν' αὐξάνωμεν τὸν λεξικολογικὸν πλοῦτον τῆς γλώσσης, δὲν πρέπει βέβαια νὰ ματαιοπονῶμεν συμφοροῦντες τυχαίως και ἀκρίτως ὁμαθὸν λέξεων και ἀναδιφῶντες τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος, ὅπως ἐξορύττωμεν ἐκ τῶν σπλάγγνων αὐτῆς πλείονα ὀνόματα σημαντικὰ μιᾶς και τῆς αὐτῆς ἐννοίας, ἐνός και τοῦ αὐτοῦ πράγματος, ἀλλὰ μετ' ἐμβριθείας ν' ἀσχολώμεθα ὅπως προσδιορίζωμεν αὐτὰ ὀρθῶς και ἐπιτηδεῖως, ὅπως προσαρμόζωμεν ἕκαστον εἰς μίαν μὴν ἐννοίαν, ὡς ἴδιον αὐτῆς περίβλημα και εἰς οὐδε-

μίαν ἄλλην ἀκριβῶς προσαρμολόμενον. Πρὸς εὐχερεστέραν δὲ κατάληψιν τοῦ τρόπου καθ' ὃν πρέπει νὰ γίνεταί ὁ προσδιορισμὸς οὗτος, ὀφείλομεν προηγουμένως νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν μας ἐπὶ τοῦ γεγονότος τούτου, ὅτι ὅταν κοινῶς προφέρωμεν λέξιν τινὰ σπανίως ἐννοούμεθα ὡς πρὸς τὸ σημαίνόμενόν της.

Ὀνομάζοντες δι' αὐτῆς ἀντικείμενόν τι συγκεκριμένως πῶς αἰσθανόμεθα ὁμοιότητα τινὰ μεταξὺ τούτου καὶ ἄλλων τινῶν, ἅπερ ἐσυνηθίσαμεν νὰ ὀνομάζωμεν διὰ τῆς αὐτῆς προσηγορίας. Οὕτω π. χ. ἐφαρμόσαντες τὴν λέξιν *ἰθος* εἰς διάφορα ἀντικείμενα, ἀρκεῖ νὰ ἰδῶμεν νέον τι ἀντικείμενον ὅπως οὖν μὲ ἐκεῖνα παραπλήσιον, ὅπως ἐκ τοῦ παραχρῆμα ὀνομάσωμεν καὶ αὐτὸ λίθον, χωρὶς νὰ ἐρευνήσωμεν κατὰ πόσον παρομοιάζει. Ἡ πρώτη λοιπὸν καὶ ἄμεσος λογικὴ ἐργασία ἣτις ἀπαιτεῖται εἰς ἐξ ακρίβωσιν τῆς σημασίας τῶν λέξεων, εἶναι νὰ τὰς ὀρίζωμεν.

Ἄλλα δ' ἂν ἀρκεῖ μόνη αὕτη ἡ ἐργασία εἶναι ὁμολογούμενοι ὅτι ἡ λέξις, ἂν καὶ σαφῶς ἐξηγηθῆ τὸ σημαίνόμενον αὐτῆς, ἂν καὶ ἀκριβῶς προσδιορισθῶσιν αἱ ιδιότητες τοῦ ἀντικειμένου, ὧν τὸ ἄθροισμα δι' αὐτῆς παριστάνεται, τείνει μ' ὅλον τοῦτο ἀδιακόπως ν' ἀποβάλλῃ μέρος τι τῆς σημασίας της διότι εἶναι νόμος τῆς διανοίας, μία τις λέξις, ἣτις κατ' ἀρχὰς ἐσήμαινε πολὺπλοκον ἄθροισμα ἐννοιῶν, προφερομένη νὰ μὴν ἀνακαλῆ ποτὲ ἀπάσας εἰς τὴν μνήμην, ἀλλὰ δύο ἢ τὸ πολὺ τρεῖς, ἀφ' ὧν ὁ νοῦς ὀρμώμενος τρέχει κατὰ σύζευξιν εἰς ἄλλην σειρὰν ἐννοιῶν, παριστανομένην ὡσαύτως δι' ἑτέρας λέξεως καὶ ἐκ ταύτης πάλιν εἰς ἄλλην, καὶ οὕτω καθεξῆς. Προσάκις π. χ. δὲν συζητήσωμεν περὶ τῶν τιμαλφεστέρων συμφερόντων ἐνὸς ἔθνους, μιᾶς πόλεως, χωρὶς νὰ ἀναλογιζώμεθα τὰς οἰκίας, τοὺς ἀγροὺς, τὰς πληθούσας ἀγορὰς καὶ τὰς ὁδοὺς, ἅς τινὰς αἱ λέξεις *πόλις* καὶ *ἔθνος* ρητῶς σημαίνουν; Ἐντεῦθεν μάλιστα ἐπεταὶ ὅτι πολλαὶ προτάσεις, αἰτινες παριστάνουσι πρακτικὰς ἀληθείας, μηχανικῶς πῶς ἐν τῇ μνήμῃ διασιωζόμεναι οὐδεμίαν ἐξασκῶσιν ἐπιρροίαν ἐπὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ ἡμετέρου βίου, διότι οἱ ὅροι αὐτῶν οὐδεμίαν διακτικρομένην καὶ καθαρὰν σημασίαν ἐν τῇ διανοίᾳ διεγείρουσι, διότι καθ' ἕξιν πιστεύονται καὶ ἐπαναλαμβάνονται, χωρὶς νὰ διδεται λόγος καὶ ἐξηγήσις τῶν ἐν αὐτοῖς ἰμπεριεχομένων ἀληθειῶν. Ἐντεῦθεν ἐπεταὶ, ὅτι πολλὰ θρησκευτικὰ, πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ δόγματα, ἅτινα κατὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ἐμφάνειαν ἐπληροῦντο ζωῆς καὶ πνεύματος, κατήντησαν ἐπὶ τέλους νεκρὰ σύμβολα σχεδὸν ἀνεπίδεκτα ἀναζωώσεως. Καὶ τῶνόντι ὅστις παρηκολούθησε τὴν ἱστορίαν τῶν ἀξιολογωτέρων πεποιθήσεων τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν ἀγνοεῖ βέβαια ὅτι αἱ πνευματικαὶ διδασκαλίαι ὑπόκεινται εἰς συνεχεῖς δονήσεις, ὅτι κατὰ διαφόρους ἐποχὰς προσκολλᾶται εἰς αὐτὰς μεγαλύτερον ἢ μικρότερον ποσόν, μάλιστα δὲ καὶ διάφορον εἶδος νοήματος. Οἱ ὅροι κατὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν ἐκδοχὴν ἐσήμαινον πολὺπλοκον ἄθροισμα ἐννοιῶν, ὧν μερὶς τις ἀκατάπαυστα οὕτως εἰπεῖν ἐξατμίζεται καὶ ἐξαλείφεται ἐκ τῆς μνήμης κατὰ τοὺς διαφόρους καιροὺς.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς ἀνάου ταύτης ἐξατμίσεως ποσοῦ

τινος τῆς σημασίας τῶν λέξεων, ἣτις προέργεται ἐκ τῆς βαθμιαίας λήθης τῶν ὑπ' αὐτῶν παριστανομένων ἐννοιῶν, ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις αἰτία παραλλαγῆς καὶ ἀλλοιώσεως. Αὕτη δὲ εἶναι ἡ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἐγγυνομένη ἡμῖν ἐξίς τοῦ νὰ συζευγνύωμεν τοιοῦνδε ἦχον μετὰ τοιῶνδε ἀντιλήψεων. Ὅθεν ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν λέξεων καὶ τῶν παριστανομένων ἐννοιῶν οὐδεμία ὑπάρχει ἀναγκαῖα σχέσις καὶ σύνδεσις, ἐπεταὶ ὅτι ἀκούοντες προφερομένην λέξιν τινὰ, ἐνδέχεται νὰ συζευγνύωμεν μετ' αὐτῆς συμβεβηκότα ἀνάλογα τῆς διανοητικῆς ἡμῶν ἀναπτύξεως καὶ τῶν ψυχικῶν μας διαθέσεων, συμβεβηκότα, ἅτινα μετὰ παρέλευσιν χρόνου ἀπαρτιζοῦσιν ἀναπόσπαστον ἐνότητα μετὰ τῆς ἀρχικῆς σημασίας της. Ὅθεν ἡ ἀδιάκοπος αὕτη συσσωμάτωσις τῶν συμβαματικῶν περιστάσεων μετὰ τῆς ἐμμόνου σημασίας τῶν λέξεων εἶναι ἡ αἰτία τῶν ἐν τῇ γλώσσῃ καλουμένων συνωνύμων. Διὰ τοῦτο πολλάκις συμβαίνει ὅτι ἐκ δύο λέξεων καὶ τοι χαρακτηριζομένων ἐν τοῖς λεξικοῖς ὡς ταυτοσήμων, ἡ μία κυρίως ἀρμόζει εἰς ὠρισμένας τινὰς προτάσεις, ἐν αἷς ἡ ἄλλη εἶναι ἀνάρμοστος διότι πολλάκις περιστατικόν τι, ὅπερ κατὰ πρώτον ἔτυχε νὰ συσσωματωθῆ μετὰ τῆς σημασίας τῆς λέξεως, προϊόντος τοῦ χρόνου καθίσταται τὸ οὐσιώδες, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸ σύνολον τῆς σημασίας της.

Ἴνα λοιπὸν προσδιορίζωμεν τὰς λεπτὰς παραλλαγὰς τῶν συνωνύμων λέξεων, ἐξ ὧν ἤρτηται ἡ ἐπιτηδεία καὶ ἀκριβῆς αὐτῶν χρῆσις, ἵνα διατηρῶμεν σῶον καὶ ἀκέραιον τὸ ἐν ἐκάστη λέξει ὑπὸ τῶν διαδοχικῶν γενεῶν ἐναποταμιευθὲν κεφάλαιον πρακτικῶν γνώσεων, ἀπαιτεῖται, ἐκτὸς τῆς ἀνω μνημονευθείσης, καὶ ἄλλη τις λογικὴ ἐργασία, συνισταμένη εἰς τὸ νὰ σπουδάζωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν σημασιῶν τῶν λέξεων, ὥστε εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος καὶ εἰς τὰς διαφόρους φάσεις τῆς καλλιέργειας αὐτοῦ ν' ἀναδιφῶμεν τὰ αἰτία τῆς μεταπτώσεως ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἄλλο σημαίνόμενον, καὶ διὰ τῆς ἐτυμολογικῆς ἐρεύνης ν' ἀνακαλύπτωμεν τὴν μεταξὺ τῶν σημασιῶν τούτων ὑπάρχουσαν σχέσιν καὶ συνάφειαν, δι' ἧς ἀμοιβαίως ἐξηγοῦνται καὶ σαφηνίζονται. Πόσον ἀξιολογός π. χ. δείκνυται ἡ συνάφεια τῶν ἐν ἐνοιῶν, ἣτις ἀπαντᾶται εἰς τὰς λέξεις *Νόμος* ἢ *Λόγος*;

Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ λογικὴ αὕτη ἐργασία πρέπει κατ' ἐξοχὴν νὰ περιστρέφεται εἰς τὴν ἐρευναν τοῦ θαυμασίου ἐκείνου ψυχολογικοῦ νόμου τῆς τῶν ἐννοιῶν συζεύξεως διότι διὰ τῆς γνώσεως τοῦ νόμου τούτου καὶ τῶν ποικίλων αὐτοῦ φαινομένων γίνεται δῆλον, ὅτι ἡ μετάβασις τῆς λέξεως ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην σημασίαν, ἢ ἡ συσσωμάτωσις ἐπισυμῶδους τινὸς περιστατικοῦ μετὰ τῆς κυρίας σημασίας της, εἶναι ἀνάλογος μετὰ τὸν βαθμὸν τῆς τῶν ἐννοιῶν συζεύξεως, καθ' ὅσον ὅτε μὲν αὕτη εἶναι ἐλαφρὰ καὶ τυχαία, αἱ διάφοροι σημασίαι τῆς λέξεως διαμένουσι μεμονωμέναι καὶ πρὸς ἀλλήλας ἄσχετοι, ὅτε δὲ ἀπεναντίας ἡ σύζευξις εἶναι φυσικὴ καὶ ἀναγκαῖα, αἱ διαδοχικαὶ σημασίαι συμφύονται εἰς μίαν σύνθετον ἐννοίαν, καὶ αἱ μεταγενέστεραι γίνονται περιεκτικώτεραι ἐμπεριλαμβάνονται ἐν ἑαυταῖς τὰς προγενεστέρας.

Ἄλλ' ὀλίγον συντείνει εἰς τὴν τοῦ λόγου ἐνάργειαν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ κυριολεξία, ἐὰν ὁ λόγος στερηθῆται ἐκείνης τῆς ἄλλης ιδιότητος τῆς οὐχ ἦντον ἀναγκαίας καὶ ἀπαραιτήτου, ἦτοι τῆς σαφήνειας, ἣτις συνίσταται εἰς τὴν ὀρθὴν πλοκὴν καὶ συνδυασμὸν τῶν λέξεων. Ὅθεν ἀφοῦ ἐθεωρήσαμεν τὸ ποιὸν αὐτῶν, ἐναπολείπεται ἤδη νὰ διαλάβωμεν καὶ περὶ τῆς συντάξεως καὶ διευθετήσεώς των.

Ὅτι δὲ ἐπὶ τῆς ὀρθῆς καὶ προσηκούσης διατάξεως τῶν λέξεων στηρίζεται ἡ σαφήνεια, γίνεται καταφανὲς ἐκ τῆς ἀπλῆς ταύτης παρατηρήσεως, ὅτι ἡ αὐτὴ περίοδος ἀσαφῆς οὔσα καὶ στρυφνὴ, μετατρέπεται εἰς σαφὴ καὶ εὐληπτον ἅμα μεταβληθῆ ἢ τάξις τῶν μερῶν τῆς. Ἄς λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὴν ἐφεξῆς περίοδον. (Θουκ. Βιβ. Γ'. κεφ. 82).

« Τὰ κοινὰ κατήντησαν πραγματικῶς, ὑπὸ τὸ » πρόσχημα ὑπηρετήσεως ἄθλον ἀντιζηλίας εἰς τοὺς » ἐν ταῖς πόλεσι κομματάρχας οἵτινες εὐπρεπῶς ἐ- » προφασίζοντο, οἱ μὲν, ὅτι προτιμῶσιν ἀριστοκρα- » ταν σώφρονα, οἱ δὲ, πολιτικὴν ἰσονομίαν τοῦ δή- » μου. » Τὸ δυσχερὲς καὶ στρυφνὸν τῆς περιόδου ταύ- » τῆς δύναται ὁπωσοῦν νὰ μετριασθῆ διὰ τῆς μεταθέ- » σεως τῶν προτάσεων. — « Οἱ ἐν ταῖς πόλεσι κομμα- » τάρχαι, οἵτινες εὐπρεπῶς ἐπροφασίζοντο, οἱ μὲν, ὅτι » προτιμῶσιν ἀριστοκρατίαν σώφρονα, οἱ δὲ, πολιτι- » κὴν ἰσονομίαν τοῦ δήμου, κατέστησαν πραγματι- » κῶς τὰ κοινὰ, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι τὰ ὑπηρετοῦ- » σιν, ἄθλον τῆς ἀντιζηλίας των ».

Ἄλλὰ προσερχόμενοι ἐτι ἐγγύτερον εἰς τὸ ἀντικείμενον κατανοοῦμεν ὅτι σκοπὸς τῆς συντάξεως εἶναι τὸ νὰ ἐκθέτῃ ὅσον ἐνεστὶ διαυγέστερον τὸ νόημα κατὰ τε τὸ ὅλον καὶ τὰ μέρη του. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐπιτεταί ὅτι ἡ σύνταξις πρέπει νὰ θεωρηθῆ, πρῶτον, ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν τῆς, καὶ δεύτερον, ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τῶν λέξεων.

Καὶ ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ἡ σύνταξις εἶναι ἢ ἐλλειπτικὴ ἢ πλήρης. Λέγεται δὲ ἐλλειπτικὴ μὲν, ὅταν παραλείπωνται μέρη τινὰ ἀναγκαῖα εἰς καταρτισμὸν τοῦ λόγου· διότι πολλάκις ὁ ἄνθρωπος ἐν ἀκαρεῖ συλλαμβάνων ἐννοίαν τινὰ, ἢ κατεχόμενος ὑπὸ σφοδροῦ τινος πάθους, ἠθελεν, εἰ δυνατόν, νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὰ ἐνδόμυχα τῆς ψυχῆς του διὰ μιᾶς μόνης λέξεως. Ὅθεν φύσει ἀναγκάζεται νὰ παραλείπῃ ὅ,τι εὐκόλως δύναται ν' ἀναπληρωθῆ. Ἡ ἐλλειπτικὴ λοιπὸν σύνταξις ἔχει ἀξίαν, ὅταν χρησιμεύῃ νὰ παραστήσῃ τὴν ταχύτητα, τὴν ὁρμὴν, τὴν παραχῆν τῶν παλῶν, ἢ νὰ συγκεντρώσῃ τὴν προσοχὴν ἐπὶ κυρίας τινὸς ἐννοίας, ἢ νὰ διαδηλώσῃ ἐμφαντικώτερον καὶ δραστικώτερον ἀποφθεγματικὴν τινὰ ῥῆσιν, ἣτις ἄλλως διὰ τινος ὁμαλωτέρας καὶ πληρεστερας ἐκφράσεως ἐξαμβλύνεται. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς συντάξεως πολλάκις εἶναι φυσικώτερος καὶ ζωηρότερος. Τότε δὲ μόνον ἀποβαίνει πλημμελής, ὅταν ἐξ αὐτοῦ γεννᾶται ἀμφιβολία καὶ σύγχυσις, ὅταν παραλείπεται μέρος τι ἀναγκαῖον δυσκόλως ἐξωθεν ὑπανοούμενον, ὅταν ἐπὶ τέλους γίνεται κατάχρησις αὐτοῦ εἰς πραγματείας σπουδαίας καὶ ἐπιστημονικὰς, ἐνθα οὐδαμῶς χρησιμεύει. Πλήρης δὲ σύνταξις λέγεται ὅταν ἡ ἐννοία ἐκφράζεται

ἀρτία καὶ ὁλοσχερῆς μὲ ὅλα τῆς τὰ περιστατικὰ, μὲ ὅλα τὰ συμβάματα καὶ αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα ὅσα συντείνουσι νὰ τὴν ἀποτελέσωσι σαφὴ καὶ τελείαν. Ἄλλ' ἵνα ἐκφράζωμεν τελείως καὶ τὸ σύνολον τῆς ἐννοίας, ἀνάγκη προηγουμένως νὰ τὴν ἔχωμεν ἐξηκριθωμένην ἐν τῇ διανοίᾳ, ἦτοι νὰ διορθώμεν ὀξυδερκῶς τὰς μεταξὺ τῶν ἐννοιῶν σχέσεις πρὸς σχηματισμὸν ὀρθῶν κρίσεων, καὶ ταύτας πάλιν συνδέοντες πρὸς ἀλλήλας καὶ τηροῦντες ἀκριθῶς τοὺς λογικοὺς κανόνας, νὰ ἐξάγωμεν ἄλλας ὡς συμπεράσματα. Ἐὰν λοιπὸν αἱ κρίσεις ἦναι εὐκρινεῖς, ἐὰν ἐκ τούτων παρέπιωνται ἄλλαι μετὰ λογικῆς ἀνάγκης καὶ ἀκριθείας, δὲν εἶναι δυνατόν ἢ ἐσωτερικῆ αὐτῆ εὐκρίνεια νὰ μὴν ἐνυπτρίζεται καὶ εἰς τὴν πλοκὴν τῶν προτάσεων, ἐξ ὧν κατασκευάζεται ἡ περίοδος.

Ὅθεν ἐπειδὴ πρῶτιστος καὶ ἀρχικώτατος σκοπὸς τῆς κατασκευῆς τῶν περιόδων εἶναι νὰ μεταδίδωμεν νὰ νοήματά μας σαφέστατα καὶ καθαρῶτατα, ἐπιτεταί ὅτι τὰ κῶλα αὐτῶν πρέπει νὰ διατάττωνται οὕτως, ὥστε τὸ μὲν ἐν ἐξ αὐτῶν, ἦτοι ἡ πρωτεύουσα πρότασις νὰ ἐξαίρηται καὶ νὰ προσέχη μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἀπαραλλάκτως ὡς εἰς τὴν ζωγραφίαν τὸ κύριον πρόσωπον, τὰ δὲ λοιπὰ, ἦτοι αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις αἱ χρησιμεύουσαι εἰς προσδιορισμὸν τῶν μερῶν τῆς πρωτεύουσας προτάσεως ἢ καὶ ὅλης, πρέπει νὰ θέτωνται ἐκάστη ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, ὥστε οὐδέποτε νὰ γεννᾶται ἀμφιβολία τί τὸ διὰ ταύτης προσδιοριζόμενον. Συνάμα δὲ ἀπαιτεῖται ἰδιαίτερα προσοχὴ εἰς τὴν κατάλληλον χρῆσιν τῶν συμπλεκτικῶν, συλλογιστικῶν καὶ αἰτιολογικῶν καὶ ὄλων ἐν γένει τῶν μορίων, ὅσα μεταχειρίζομεθα εἰς τὴν τῶν ἐννοιῶν σύδεσιν καὶ μετάδασιν. Τα μόρια ταῦτα εἶναι οὕτως εἰπεῖν οἱ ἄξονες, περὶ οὓς περιστρέφονται αἱ περίοδοι. Ὅθεν προσφυῶς ἐφαρμοζόμενα ἀναγκαίως παρέχουσιν εἰς τὸν λόγον σαφήνεια καὶ δύναμιν. Ἀπόδειξις δὲ τούτου ἔστω ἡ προγονικὴ ἡμῶν γλῶσσα προσφέρουσα τεράστιον πικιλίαν τῆς τῶν μορίων τούτων χρήσεως, ἐπιμαρτυρούσης τὴν λογικὴν δύναμιν καὶ ἀκρίθειαν τῶν συγγραφόντων. Ἀπεναντίας δὲ πολλοὶ τῶν νεωτέρων, μάλιστα δὲ Γάλλων συγγραφέων συνήθως συμπαραθέτουσι μικρὰ κῶλα, χωρὶς διὰ τῶν μορίων νὰ τὰ συνδέωσι, καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι ἐπιλήψιμοι· διότι ἀναγκάζουσι τὴν διάνοιαν τοῦ ἀναγνώστου νὰ μεταπηδᾷ ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἄλλο, χωρὶς ὅμως πολλάκις νὰ ἐννοῆ τὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν καὶ συνάφειαν.

Ἐκτὸς δὲ τῆς τῶν κῶλων διατάξεως ἡ περίοδος πρέπει νὰ ἔχη καὶ μέγεθος εὐσύννοπτον *Ἡ λέξις κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἔχει ἀρχὴν καὶ τελευτὴν καθ' ἑαυτὴν καὶ μέγεθος εὐσύννοπτον.* Καὶ τῶντι ἂν καὶ ἦναι ἀδύνατον νὰ προσδιορισθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν περιοδικῶν κῶλων, τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν τὰς μακροσκελεῖς περιόδους, ἢ τὰς συγκειμένους ἐκ πολλῶν προτάσεων, καθ' ὅσον αἱ τοιαῦται ἀπαιτοῦσι μεγίστην ἐντασιν προσοχῆς ἐκ μερῶν τοῦ ἀναγινώσκοντος παρεμποδιζόμενου ὑπὸ τῆς πληθῆος τῶν ἐν αὐταῖς περιεχομένων ἐννοιῶν νὰ διακρίνη διὰ μιᾶς τὰς σχετικὰς αὐτῶν ἀναφορὰς καὶ συνδέσεις,

ἐξ ὧν ἀρκεῖ μία μόνη νὰ μᾶς διαφύγη, ἵνα διαταραχθῇ ἅπαν τὸ νόημα.—Καθόλου δ' εἰπεῖν οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν ἢ σημερινῇ ἡμῶν γλώσσα δύναται ν' ἀρυσθῇ τελειότερα ὑποδείγματα περιδικῶ ὕφους, κανονικῆς περιόδων συνθέσεως, εἰμὴ ἐκ τῶν κλασικῶν συγγραμμάτων τῆς ἀρχαιότητος, εἰμὴ ἐκ τῆς μετ' ἐπιστασίας μελέτης καὶ ἐξοικειώσεως τῆς περὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ λόγου θαυμασίας τέχνης τοῦ Λυτίου καὶ τοῦ Πλάτωνος.

Μετὰ δὲ τὴν σύνθεσιν καὶ διάταξιν τῶν μερῶν τῆς περιόδου μεταβαίνοντες ἤδη καὶ εἰς τὸ ἄλλο στοιχεῖον τῆς σαφηνείας ἦτοι εἰς τὴν διάταξιν τῶν λέξεων, ἐξ ὧν συναπαρτίζεται ἕκαστον κῶλον τῆς περιόδου, ἢ ἡ πρότασις, παρατηροῦμεν κατὰ πρῶτον ὅτι ἐνταῦθα ἀναφύεται ἀμφισβήτησις, ἂν ἡ εὐθεία ἢ ἡ φυσικὴ τάξις, καθ' ἣν ἐν ταῖς νεωτέραις γλώσσαις προτάττεται τὸ ὑποκείμενον, ἔπεται τὸ συνδετικὸν καὶ τελευταῖον τίθεται τὸ κατηγορούμενον, ἦναι προτιμητέα τῆς ἀντιστροφῆς ἢ ἀνωμάλου, ἧτις ἦν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μάλιστα. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀμφισβήτησεως ταύτης ἔπρεπε νὰ ἐξετασθῇ ἂν ἦναι ὀρθὴ ἢ διάκρισις αὕτη, ἂν ἦναι ἔλλογον νὰ χαρακτηρίζεται ἡ μὲν ἐκ τῶν δύο τούτων τάξεων ὡς φυσικὴ, ἡ δὲ ὡς ἀνώμαλος· διότι ἐπειδὴ φυσικὸς σκοπὸς τῆς γλώσσης εἶναι νὰ παριστάνῃ ὅσον ἐνεστὶν ἐναργέστερον τὰ νοήματα καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ λαλοῦντος ἢ γράφοντος, ἔπεται μὲν ὅτι ἐκείνη ἡ διάταξις ἀποβαίνει φυσικώτερα, δι' ἧς εὐκολώτερον ἐκπληροῦται ὁ σκοπὸς οὗτος· ἀλλὰ δὲν ἔπεται ὅτι ἡ λεγομένη εὐθεία ἢ φυσικὴ τάξις εἶναι κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν καὶ ἡ καταλληλοτέρα εἰς τὸ νὰ ἐγείρῃ τὴν προσοχὴν, νὰ τὴν κατευθύνῃ εἰς τὰ κυριώτερα ἀντικείμενα, νὰ τέρπῃ τὴν φαντασίαν, ἢ νὰ διερμηνεύῃ τὰ αἰσθήματα. Ἀπεναντίας ἡ ψυχολογικὴ παρατήρησις μᾶς διδάσκει ὅτι αἱ ἔννοιαι ἐπαναστρέφουσιν εἰς τὸ πνεῦμα κατ' ἐκείνην τὴν τάξιν καθ' ἣν ἐν αὐτῇ παρήχθησαν διὰ τῆς ἐντυπώσεως τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων, ἢ κατ' ἐκείνην ἧτις προέρχεται ἐκ τῆς μεγαλητέρας ἐντάσεως καὶ ζωηρότητος ἐκάστης ἐννοίας, καθ' ὅσον πρὸ τῶν ἄλλων ἐγείρονται ἐν ἡμῖν αἱ δυνατώτεραι ἢ αἱ μᾶλλον ἐνδιαφέρονται. Ὅθεν ἐὰν μέλλωμεν πιστῶς νὰ παραστήσωμεν εἰς τοὺς ἄλλους τί ἐντὸς ἡμῶν διανοούμεθα ἢ αἰσθανόμεθα, ἀνάγκη ν' ἀπαρτίσωμεν τὴν ἄλυσιν τῶν λέξεων κατὰ τὴν τῶν ἐννοιῶν μας καθ' ὅσον ὁ χαρακτὴρ τῆς γλώσσης τὸ ἐπιδέχεται. Πόσον φυσικώτεροι συνάμα δὲ κατέμφαντικώτεροι εἶναι αἱ προτάσεις αὗται, ἔπεισε, ἔπεισε Βαβυλῶν ἢ μεγάλη, μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, μεγάλη ἢ Ἄρτεμις Ἐφεσίων, ἢ ἐὰν αἱ λέξεις ἐτίθεντο κατὰ τὴν εὐθείαν ἢ φυσικὴν τάξιν.

Ὅτι δὲ ἀρμόζει μάλιστα νὰ διατάττωνται αἱ λέξεις κατ' ἐκείνην τὴν τάξιν, καθ' ἣν αἱ ἔννοιαι ἢ αἱ αἰσθητικαὶ ἀντιλήψεις διαδοχικῶς ἐντυπώνονται εἰς τὸ πνεῦμα φαίνεται ἐκ τοῦ ἀκολούθου Ὀμηρικοῦ στίχου, ὃν ἐκ τοῦ προχείρου περιετύχομεν ἀνοίξαντες τὴν Ἰλιάδα· (Ραψ. Δ'. στ. 455).

ε Τῶν δὲ τε τῆσσι δοῦπον ἐν οὐρεσὶν ἔκλυτο ποιμήν. *

Ὅ,τι πρῶτον προσβάλλει τὰς αἰσθήσεις εἶναι ἡ ὀρ-

μὴ τῶν χειμάρρων, κατόπιν ὁ βαρὺς αὐτῶν κτύπος, ὅστις πόρρω διαδιδόμενος ἀντηχεῖ μέσα εἰς τὰ ὄρη. Τελευταῖος δὲ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ στίχου τίθεται ὁ ποιμὴν, ὅστις παρίσταται εἰς τὰ βάθη τοῦ δάσους ἐν ἀπωτάτω διαστήματι ἀκούων τὸν δοῦπον τῶν χειμάρρων. Ἡ περιέργεια καὶ ἡ ἐκπληξις τοῦ ἀναγνώστου μεταωρεῖται ἀπαύστως μέχρις οὗ αἰφνης ἐπιπίπτει ὀλόκληρος ἐπὶ τοῦ ποιμένου ἀνακαλυφθέντος ἐν τοῖς μυχαιτάτοις τοῦ δάσους. Ἄς μετατραπῇ ἡ ἀνώμαλος αὕτη σύνταξις εἰς εὐθείαν, καὶ ἰδοὺ πάραυτα ἅπανα ἡ δύναμις καὶ ἡ χάρις τοῦ στίχου ἐξαφανίζεται.

Ἄλλως δὲ αἱ ἀντίστροφοι αὗται διατάξεις δὲν δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς κανόνας πολυειδῶς διαποικιλλόμενοι, διότι εἶναι ποικίλοι καὶ οἱ τρόποι, καθ' οὓς αἱ ἔννοιαι διαδέχονται ἀλλήλας ἢ ἡ ψυχὴ διατίθεται ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων τῆς, ἐνῶ τούναντίον ἡ εὐθεία τάξις εἶναι πάντοτε μία καὶ ἡ αὕτη, διότι εἶναι καὶ ἀμετάβλητος ἡ τάξις ἣν τὸ πνεῦμα ἀκολουθεῖ εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν κρίσεων, ἃς ἐκείνη πιστῶς ἀπεικονίζει. Καὶ οὗτος βέβαια ὁ τρόπος τῆς διατάξεως εἶναι προσφυέστερος, ὅταν θέλωμεν καθεστηκυῖαι ταῖς φρεσὶ νὰ ἐρμηνεύωμεν τὰς κρίσεις μας, ὡς τοῦτο συνήθως συμβαίνει εἰς διδασκτικὸν λόγον, ἢ εἰς τὰς πραγματείας ἐκείνας, ἐν αἷς οὐδεμία ἐπεμφαίνεται ψυχικὴ σφοδρότης καὶ συγκίνησις.

Ἐνταῦθα δὲ λαμβάνομεν τὸ ἐνδύσιμον ἔνχ ὡς ἐν παρόδῳ παρατηρήσωμεν, πόσον ἀρμόζει εἰς τοὺς σήμερον συγγράφοντας ὁμοεθνεῖς λογίους νὰ ἦναι προσεκτικοὶ εἰς τὴν πλοκὴν καὶ διάταξιν τῶν λέξεων, ἔχοντες ἀείποτε ὡς πρῶτιστον αὐτῶν μέλημα τὸ νὰ γίνεταί ἡ συγγραφὴ τῶν σαφῆς καὶ εὐληπτος· διότι ὅταν ἐπιδιώκωνται αἱ μεταθέσεις οὐχὶ ἐπὶ σκοπῷ σαφηνείας, ἢ ἐξυψώσεως τῶν κυριωτέρων ἐννοιῶν ἢ μεταδόσεως τῶν τὴν ψυχὴν κατεχόντων αἰσθημάτων, ἢ καὶ ἐπὶ σκοπῷ ἀρμονικῆς τινος καὶ εὐρύθμου τοῦ λόγου κατασκευῆς, τότε ἀποβαίνουσιν ὅλως ἀνούσιαι καὶ ἄσκοποι ὄξουσαι κακοζήλου σχολαστικότητος. Καὶ τῶντι ποσάκις δὲν συμβαίνει νὰ διατρεχῇ τις εὐκολώτερον σειρὰν περιόδων τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Ἰσοκράτους, ἢ περικοπᾶς τινος γεγραμμένης ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ, ἀναγκαζόμενος ἐνίοτε νὰ ἐπαναλάβῃ δις καὶ τρίς τὴν αὐτὴν περίοδον πρὸς κακὰ τὴν τῆς πλοκῆς τῶν μερῶν τῆς; καὶ διατί; διότι ἐκάστη λέξις δὲν κατέχει τὴν οἰκείαν τῆς θέσιν, διότι αἱ μεταθέσεις γίνονται ἀπλῶς κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ ἀνευ ἀνάγκης.

Τί λοιπὸν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε προεκτεθέντων συνάγομεν! ὅτι ὑφ' οἰανδήποτε ἐποψίν ταί ἂν θεωρήσωμεν τὸ ὕφος, εἴτε καθόλου, εἴτε κατὰ τὰ κυριώτερα αὐτοῦ εἶδη, εὐρίσκομεν ὅτι δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ τὸ ἐκτύπωμα καὶ ἡ ἐξωτερικεὺς τοῦ πνεύματος, ὅτι ὕφος καὶ νόησις βαίνουσιν ἀείποτε ἐκ παραλλήλου, ἐπομένως δὲ ὁ τρόπος τοῦ ἐκφράζεσθαι καὶ γράφειν ἐξαρτᾶται οὐσιωδῶς ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ διανοεῖσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι, καὶ ὅτι τέλος καὶ αὗται αἱ δύο πρῶτισται τοῦ ὕφους ιδιότητες, ἡ κυριολεξία καὶ ἡ σαφήνεια, ἄλλως δὲν κατορθοῦνται εἰμὴ διὰ τῆς γνώσεως τῶν ψυχολογικῶν νόμων, καθ' οὓς αἱ ἔννοιαι σχηματί-

ζονται, συνθέτονται καὶ ποικιλοτρόπως συζευγνύονται, καθ' οὓς αἱ κρίσεις διατυπώνονται, μορφώνονται, καὶ ἐκ τούτων αὖθις διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλας συγκρίσεως ἐξαγονται ἄλλαι ὡς συμπεράσματα.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐπεταὶ ὅτι ἡ τέχνη τοῦ ἐνταρκῶναι τὰς ἐννοίας, ἡ τέχνη τοῦ κατακυριεύειν τὰς καρδίας καὶ τοῦ ἐπενεργεῖν δραστηρίως ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς βουλήσεως τῶν ὁμοίων μας, ἡ τέχνη ἐν ἐνὶ λόγῳ τοῦ γράφειν, ἥτις εἶναι ὁ γνώμων τῆς ἐκπολιτεύσεως ἐνὸς ἔθνους, δὲν ἀποκτᾶται οὔτε διὰ τῆς συρράψεως τετορνευμένων λέξεων καὶ φράσεων, οὔτε διὰ τῆς συμπαραθέσεως παρίστων καὶ ὁμοιοτελεύτων κώλων, οὔτε διὰ τῆς συμπυκνώσεως φορτικῶν σχημάτων, ἐλικσιδῶν περιφράσεων, καὶ θηλυπρεπῶν καλλωπισμάτων, ἀλλὰ διὰ τῆς εὐτυχούς συνδρομῆς ψυχικῶν τινῶν προσόντων, ἅτινα θεόντως ἀναπτυσσόμενα καὶ καλλιεργούμενα ἀναδεικνύουσι τοὺς μεγάλους συγγραφεῖς, τοὺς εἰκότως προσαγορευομένους Πατέρας τῆς Γλώσσης, καὶ σημειοῦντας λαμπρὰν ἐποχὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν γραμματολογίας. Ἀλλὰ τίνα εἰσὶ τὰ ψυχικὰ ταῦτα προσόντα τὰ ἀπαιτούμενα εἰς πραγματικὴν τοῦ ὕφους διάπλασιν καὶ τελειοποίησιν;

Πρῶτον καὶ κύριον εἶναι ἦθος ὑψηλόφρον καὶ μεγάλθυμον, εὐκόλως ἀνιπτάμενον εἰς τὴν περιωπὴν τῶν εὐγενῶν παθῶν καὶ γενναίων φρονημάτων· διότι ἀδύνατον εἶναι ὁ ἀγενῆς καὶ ἀνελεύθερος, ὁ ποταπὰ καὶ ἀνδραποδιώδης φρονῶν νὰ συγγράψῃ τι μέγα καὶ περισπούδαστο. Πλὴν δὲν πρέπει βεβαίως ν' ἀποσιωπήσωμεν ὅτι, ἵνα ἐγκεντριθῶσι πρῶίμως τοιαῦτα φρονήματα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀτόμου, ἀνάγκη νὰ γεννηθῇ καὶ ν' ἀνατραφῇ τὸ ἄτομον ἐν μέσῳ εὐνοϊκῶν κρινωνικῶν περιστάσεων, ἀνάγκη νὰ πνέῃ τὴν καθαρὰν αὐρὰν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς χρηστότητος, ἀνάγκη νὰ ζῇ εἰς ἔθνος ὀργῶν πρὸς τὰ καλὰ καὶ σπουδαῖα, ἐμφορρῶμενον ὑπὸ ὑψηλῶν ἐμπνεύσεων, καὶ τεινὴν ἀνευδότης εἰσκατόρθωσιν μεγαλεπήβολων πράξεων.

Δεύτερον δὲ καὶ οὐχ ἥττον ἀναγκαῖον προσόν εἶναι διάνοια διαυγῆς καὶ ὀξεῖα, ἱκανὴ νὰ διδῇ εἰς ἑαυτὴν λόγον τῶν ἐννοϊῶν τῆς, νὰ προσδιορίζῃ τὰ συστατικὰ αὐτῶν γνωρίσματα, νὰ τὰς ἀποσυνθέτῃ εἰς τὰ ἀπλᾶ στοιχεῖά των, νὰ ἐμβατεύῃ εἰς τὰς σχέσεις των, νὰ συμπεραίνῃ εὐστόχως ἐκ τῶν γενικῶν τὰ μερικὰ καὶ τὸ ἀνάπαλιν· διότι ὁ εἰς τοιαύτας ψυχολογικὰς ἐργασίας πρῶίμως ἐθισθεὶς, ὠθεῖται βέβαια ὡς ὑπὸ ἀκαταμαχῆτου ἀνάγκης νὰ ἐπιδιώκῃ παντοῦ εἰς τὰς συγγραφὰς του τὰς δύο προεκτεθείσας οὐσιώδεις ἀρετὰς τοῦ ὕφους, τὴν κυριολεξίαν καὶ τὴν σαφήνειαν, ἐξ ὧν προκύπτει ἡ τοῦ λόγου καθαρότης καὶ ἐνάργεια.

Τρίτον δὲ καὶ ἀκρότατον πάντων εἶναι καὶ ἡ ἐμφυτος ἐκεῖνη καλαισθησία ἢ αἰσθηματικὴ κρίσις, ἥτις κρατύνεται καὶ ἐπιβρῶνύεται διὰ τῆς ἐπιμόνου μελέτης καὶ ἐξασκήσεως· δι' ἧς ὁ νοῦς διακρίνει ὀξεῶς καὶ καθαρῶς ἐν τοῖς λόγοις τὸ καλόν, τὸ πρέπον καὶ τὸ χαρίεν, καὶ ἀποκαλύπτει τὰς ἐναντίας κακίας· δι' ἧς ἀπανθίζει, ὡς ἡ μέλισσα, ἐκ τε τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ κόσμου πᾶν ὅ,τι διαυγάζει τὴν διάνοιαν, ἀναπτέρῃ τὴν φαντασίαν καὶ ἀποκαθαίρει τὰ πάθη.

Ὅθεν ὁ διὰ τοιούτου ἀσφαλοῦς κανὼνος τὰ πάντα σταθμίζων, πρὶν ἢ ἐπιχειρήσῃ τὴν συγγραφὴν του, πρῶτον μὲν συλλαμβάνει τὸ σχέδιον, εἰς τὴν εὐρεσιν τοῦ ὁποῖου τοσοῦτῳ μᾶλλον τελεσφορεῖ, ὅσω περιπαθέστερον ὀρέγεται τοῦ καλοῦ, ὅσω λιπαρώτερον πρόσκειται εἰς τὰ γραμματολογικὰ προϊόντα τῆς ἀνθρωπίνης μεγαλοφυΐας. — Ἐπειτα βαίνων ἐπὶ τὰ πρόρῳ ἀναπτύσσει καὶ διαμορφώνει τὰ συλληφθέντα σχέδια, οἰκονομεῖ φρονίμως τὰ μέρη του, παρέχει αὐτοῖς τὴν προσήκουσαν συμμετρίαν καὶ κανονικότητα, καὶ διατάττει τὰ πάντα ὀργανικῶς πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Τέλος δὲ μέλλων νὰ σωματώσῃ τὰς συλλήψεις του καὶ νὰ τὰς μεταφέρῃ ἀπὸ τῶν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν εἰς τὴν γλῶσσαν ὅπως παράσχῃ αὐταῖς ζωὴν καὶ ὑπόστασιν, μετὰ φιλοκάλου δεξιότητος διακρίνει, ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων, τί ἐκ τοῦ προκειμένου ὑλικοῦ τῆς γλώσσης δύναται νὰ ἐκλέξῃ ὡς ἀρμοδιώτερον εἰς πραγματίωσιν τοῦ μελετουμένου σχεδίου του, γινώσκει τί τὸ ἐναργέστερον καὶ εἰκονικώτερον τοῦ λόγου· ὅπως δι' αὐτοῦ διερμηνεύσῃ ἀκριδῶς πᾶν ὅ,τι ἐν τοῖς ἐνδομύχοις τῶν φρενῶν του ἐγκείται εἰσέτι ἀσαφές καὶ ἀόριστον, ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τηρεῖ μὲ ἀγρυπνον ὄμμα εἰς πᾶν βῆμα τῆς συνθέσεώς του τὸ πρέπον, ἥτοι κατὰ τὴν ὕλην τῆς συγγραφῆς, κατὰ τὸ ποιὸν τῶν νοημάτων, κατὰ τὴν φύσιν τῶν ἐν ἑαυτῷ ἐνεργουμένων ἐντυπώσεων, ἐπίσταται ὅπως ἐγκαίρως προσαρμόζῃ καὶ τὸν ἀνάλογον λεκτικὸν χαρακτῆρα, ὅτε μὲν μεταχειριζόμενος τὸ ἀξιωματικόν, τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ τὸ σύντονον, ὅτε δὲ τὸ ἀπλοῦν, τὸ ἀφελές καὶ τὸ ἐπαφρόδιτον, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ὕφος διὰ τοιαύτης εὐστρεφείας νὰ διαποικίλληται ἐμπρέπον ἐκάστοτε εἰς τὰ σημαινόμενα.

Ὅθεν, ὦ νέοι Ἕλληνες, εἰς ὑμᾶς δὲ μάλιστα ἀποτείνομαι, διότι εἰς ὑμᾶς μάλιστα ἡ πατρίς ἐναποθέτει τὰς γλαυτέρας ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος, ἐὰν μέλλετε ν' ἀποθῆτε κάτοχοι τῆς τέχνης τοῦ γράφειν, δι' ἧς ἡ γλῶσσα οὐσιωδῶς βελτιοῦται καὶ προάγεται, ἐὰν μέλλετε νὰ πλουτίσητε τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γραμματολογίαν δι' ἐμβριθῶν προϊόντων τοῦ πνεύματος, ἀσχολήθητε μετὰ ζήλου καὶ ἐφέσεως εἰς τὴν διαρρύθμισιν καὶ καταρτισμὸν τοῦ λεκτικοῦ σας χαρακτῆρος, ἀπεργάσασθε τὸ ὕφος τοῦ λόγου σας ἀληθὲς καλλιτέχνημα, ἐνθα ἐννοία καὶ λέξις, ἐμπεριεχόμενον καὶ ἐκφρασις νὰ διαπερῶνται ἀμοιβαίως καὶ νὰ συμφύωνται εἰς ἀδιάσπαστον ἐνότητα. Ἀλλὰ τίς ὁ ἀπαραίτητος ὄρος τῆς εἰς τὸ λαμπρὸν τοῦτο στάδιον ἐπιτυχίας σας; ἐὰν ἔχοντες πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν προεκτεθείσαν ἀλήθειαν, ὅτι αἱ διανοητικαὶ, ἠθικαὶ καὶ αἰσθηματικαὶ δυνάμεις εἶναι οἱ κοινοὶ παράγοντες τοῦ λεκτικοῦ ὕφους, ἐπιδιώκετε παντὶ σθένει τὴν ἀναγκαῖαν μόρφωσιν τῶν τριῶν τούτων παραγόντων, ἐὰν πρὸς μὲν τὴν διανοητικὴν καλλιέργειαν λάβητε διὰ τῆς ἐπιστήμης τὴν ἔξιν τοῦ νὰ ἐπανακάμπεσθε εἰς ἑαυτοὺς ἀποκτῶντες οὕτω καθαρὰν καὶ διακεκριμένην συνείδησιν τῶν ψυχολογικῶν γεγονότων, καὶ τῶν νόμων καθ' οὓς τελοῦνται αἱ διανοητικαὶ ἐνέργειαι. Πρὸς δὲ τὴν ἠθικὴν διακόσμησιν ἐὰν ἀποστρεφόμενοι τὰ χαμερπῆ καὶ ἀγοραῖα καὶ ζωογονούμενοι ἀδιαλείπτως

ὑπὸ εὐγένων καὶ ὑψηλῶν φρονημάτων, ἀναρρίπιζετε εἰς τὰς καρδίας σας τὸ ἱερὸν πῦρ τοῦ πατριωτισμοῦ, τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς χρηστότητος. Πρὸς δὲ τὴν τελειοποίησιν τῆς αἰσθηματικῆς κρίσεως, ἐὰν νυχθημερὸν ἐγκύπτοντες εἰς τὰ προγονικὰ ἀριστουργήματα, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀρδευόντες τὰς ψυχὰς σας μετὰ τὰ διαυγῆ νόματα τῆς πλαστικῆς καλλονῆς καὶ χάριτος, μανθάνετε ἐντεῦθεν τὸ μετ' ἐμβριθείας σκέπτεσθαι, καὶ τὸ περιβάλλειν τὰς ἐννοίας σας μετὰ τὰς αἰδιούς ἐκεῖνας μορφὰς τῆς ἐντελούς ἐκφραστικότητος, αἵτινες δικαίως μαρτυροῦσι τὸ μεγαλοφυῆς καὶ μεγαλοουργὸν τοῦ ἀνωρωπίνου πνεύματος.

Ἐν Κεφαλληνίᾳ, τῆ 25 Ἰανουαρίου 1862

Θ. ΚΑΡΟΥΣΟΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

TANNHÄUSER (1). Ὁ εὐγενὴς Ταννχάουσερ, γερμανὸς ἱππότης, πολλὰς ἰδὼν χώρας, ἤ ἦλθε καὶ εἰς τὸ ἔρος τῆς Κυρίας Χόλλας (2) ὅπως εὖρη τὰς ὡραίας γυναῖκας καὶ ἰδῆ τὸ μέγα θαῦμα. Διατρίψαντα δὲ ἐκεῖ τινὰ καιρὸν ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ, ἡ συνείδησις ἔπεισεν αὐτὸν τέλος ὅπως κατέλθῃ πάλιν εἰς τὸν κόσμον διὸ ἀπεχειρέτισεν αὐτήν. Ἄλλ' ἡ Κυρία Χόλλα ἐκίνησε πάντα λίθον ὅπως μεταπέισῃ αὐτὸν ἤθελε μάλιστα νὰ δώσῃ αὐτῷ εἰς γυναῖκα μίαν τῶν ἰδίων συντρόφων. Ὁ δὲ Ταννχάουσερ ἀπήντησεν ὅτι οὐδεμίαν ἄλλην γυναῖκα ἐπιθυμεῖ ἢ ἐκείνην ἣν εἶχε κατὰ νοῦν, ὅτι δὲν ἤθελε νὰ καίσται αἰωνίως ἐν τῇ κολάσει, καὶ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ περισσότερον, ἐπειδὴ ἡ υγεία αὐτοῦ ἤθελε πάθει. Καί, ἐπειδὴ ἡ Κυρία Χόλλα δὲν ἤθελε νὰ ἀφήσῃ αὐτὸν, ὁ εὐγενὴς ἱππότης ἐπετίμησεν αὐτήν μεγάλη τῆ φωνῆ καὶ ἐδεήθη τῆς οὐρανίας Παρθένου ὅπως ἀπομακρύνῃ αὐτόν.

Πλήρης μετανοίας, διεύθυνε τὰ βήματα αὐτοῦ εἰς τὴν Ρώμην πρὸς τὸν πάπαν Οὐρβανόν, θέλων νὰ ὁμολογήσῃ πάντα τὰ ἁμαρτήματα ὥστε νὰ ἐπιβληθῇ αὐτῷ ἐξιλασμός καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ σωθῇ. Ὅτε ὁμοῦ ἐξωμολογήθη ὅτι ὀλόκληρον ἔτος διέτριψε παρὰ τῆ Κυρία Χόλλη ἐπὶ τοῦ ὄρους, ὁ πάπας εἶπεν· «ὅταν ἡ ξηρὰ αὕτη βακτηρία, τὴν ὁποίαν κρατῶ εἰς τὴν χεῖρ', ἀναθάλῃ, τότε τὰ ἁμαρτήματά σου θὰ συγχωρηθῶσι, καὶ οὐχὶ ἄλλως». (3). Ὁ δὲ Ταννχάουσερ εἶπε· «Καὶ ἐν μόνον ἔτος θ' ἐπέπρωτο νὰ ζήσω ἐπὶ τῆς γῆς, ἤθελα, ἂν ἠδύναμην, νὰ ὑποστῶ τοικύτην μετάνοιαν καὶ τιμωρίαν ὥστε ὁ Θεὸς νὰ μ' εὐσπλαγχνισθῇ». Καί, λυ-

(1) Ἡ Ταννχάουσερ. Ὁ Γρίμμ ἐν τῇ μυθολογίᾳ αὐτοῦ 888 σ. λέγει περὶ τῆς παραδόσεως ταύτης· Ἔστι δὲ (ἡ παράδοσις) ἐν ἑκ τῶν τερπνῶν λογίων τοῦ μεσαιῶνος, ἐν ᾧ ὁ κόθος τοῦ ἀρχαίου ἔθνομος καὶ ἡ σκληρότης τοῦ χριστιανικοῦ κλήρου παθητικῶς ἐκτίθενται.

(2) Χόλλα ἐπίκλησις τῆς Φρίγγας ἢ Φρετίας θεᾶς τοῦ ἔρωτος (ἔθεν Freitag παρασκευὴ, ἀγγλιστὶ Friday) καὶ σύζυγος Ὀδίνου ἢ Οὐδάνου ὃς τὸ ὄνομα διατηρεῖται ἐν τῇ ἀγγλικῇ γλώσσῃ Wednesday, ἡμέρα τοῦ Οὐδάνου ἦτοι τετάρτη.

(3) Ταῦτο ἀνινθυμίζει τὸ τοῦ Ὀμήρου.

πούμενος καὶ κλαίων ὅτι ὁ πάπας κατεδίκασεν αὐτόν, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ καὶ ἐκένου εἰς τὸ σατανικὸν ὄρος ὅπως κατοικήσῃ ἐκεῖ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἡ Κυρία Χόλλα ὁμοῦ εἶπεν αὐτῷ καλῶς ἦλθες, ὡς ἂν ὑπεδέχετο φίλον πρὸ πολλοῦ ἀπόντα.

Μετὰ ταῦτα περὶ τὴν τρίτην ἡμέραν, ἡ βακτηρία ἀνέφυσε βλαστοῦς καὶ ὁ πάπας ἔστειλε ταχυδρομους εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, ὅπως μάθωσι ποῦ εἶχεν ὑπάγει ὁ εὐγενὴς Ταννχάουσερ. Ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά· εἶχεν ἀνέλθει ἐπὶ τοῦ ὄρους καὶ εἶχεν ἐκλέξει τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἐκεῖ ἐμελλε νὰ διαμείνῃ μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ Θεὸς ἴσως ἤθελεν ὁδηγήσει αὐτὸν εἰς ἄλλο μέρος.

Ὁ ἱερεὺς δὲν πρέπει νὰ ἀπελπίζῃ τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ νὰ συγχωρῇ αὐτὸν ὅταν προσφέρῃ μετάνοιαν καὶ μεταμέλειαν.

Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ τῶν ἀδελφῶν Grimm.

Ταννχάουσερ ἐπιγράφεται μελόδραμά τι τοῦ περιφήμου Γερμανοῦ Ριχάρδου Οὐάγνερ, ἀποτυχὸν τὸν περελθόντα χειμῶνα ἐν τῷ μεγάλῳ θεάτρῳ (grand Opera) τῶν Παρισίων. Καὶ ἡ μὲν ἀποτυχία ὀρεῖται ἴσως μᾶλλον τῇ ἐπάρσει καὶ τῷ φιλέριδι τοῦ μουσουργοῦ, μόνην τὴν ἰδίαν μουσικὴν ἐπαινοῦντος καὶ μουσικὴν τοῦ μέλλοντος (musique de l'avenir) ἀποκαλοῦντος, ὀφείλεται δὲ καὶ τοῖς Παρισίωσι, οὐδόλωσ ὑπομένουσι τὰς τῶν ἄλλων καὶ ἰδίως τῶν Γερμανῶν μεγαλαυχίας. Περὶ δὲ τῆς παραστάσεως τοῦ Ταννχάουσερ, μεταξὺ ἄλλων, ἀναφέρεται καὶ τὸ ἐξῆς ἀληθὲς ἀνέκδοτον.

Ἐσπέραν τινα, παιζομένων ἐμπράκτως αἰνιγμάτων (Charades en action) παρὰ τῷ αὐτοκράτῳ τῶν Γάλλων, ἡ σύζυγος τοῦ πρίγκηπος Μεττερνίχου, πρέσβειος παρὰ τῇ Γαλλικῇ αὐλῇ, γυνὴ εὐφυεστάτη καὶ φιλόκαλος καὶ τοι μὴ εὐειδῆς, προέβαλε τῷ αὐτοκράτῳ εἰς λύσιν τὸ ἐξῆς· πρῶτον, περισταίλασα τὸ ἐνδυμα αὐτῆς, προέτεινε τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν ἐπιθεῖσα αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· δεῦτερον ἔπειτα, ἐγονυπέτησε κατὰ γῆς πρὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τρίτον, θείσα ἐμπαικτικῶς τὰς παλάμους ἀνοικτάς ἐπὶ τῆς ῥινόσ, ἐσήμηνε τὴν γαλλικὴν λέξιν pique· τέλος δὲ, ὑποκλιθεῖσα ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος, ἔστη ἔπειτα εὐθυτενῆς. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ὅστις, ἔχων πεποιθήσιν εἰς τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα πείραν αὐτοῦ, εἶχε στοιχηματίσει νὰ ἐκτελέσῃ ὅτι ἤθελεν ἀπατήσῃ ἡ Κυρία παρ' αὐτοῦ μὴ λύσαντος τὸ αἰνίγμα, ἀπέτυχεν ἐντελῶς μετὰ πολλὴν σκέψιν, μὴ ἐνοήσας ὅτι ἡ Κυρία Μεττερνίχου ἐπαιζεν ἐπὶ τοῦ ἰδίου ὀνόματος. (ἀ. Met ἐκ τοῦ ῥήματος mettre, poser. — β'. terre. — γ'. pique) ἀπώλεσε δὲ καὶ τὸ στοιχημα, ἀναγκασθεὶς νὰ παρευρεθῇ τρεῖς καὶ ἄλλοι παλλήλωσι εἰς τὰς παραστάσεις τοῦ Ταννχάουσερ καὶ οὕτως, ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ ἐν τῷ θεάτρῳ ἐσύρισσον καὶ ἐποδοκρότουν τὸ μελόδραμα, ὁ αὐτοκράτωρ, ἐμβλέπων εἰς τὸ θεωρεῖον τοῦ πρέσβειος τῆς Αὐστρίας, ἐχειροκρότει κατὰ κύρον. Ἴσως δὲ αἱ τρεῖς μόναι παραστάσεις τοῦ Ταννχάουσερ ἐγένοντο τρεῖς ὅπως ἐκτελεσθῆ τὸ στοιχημα.